

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Спеціальність 193 – Геодезія та землеустрій

Допускається до захисту

Зав. кафедри геодезії та землеустрою

 доцент Сіроштан Т.М.

« 18 » 05 2023 року

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
Особливості сільськогосподарського землекористування
об'єднаних територіальних громад Тернопільської області**

Виконав Рукас Ілля Олегович

Керівник доцент Гамалій І.П.
вчене звання, прізвище, ініціали підпис

Рецензент
вчене звання, прізвище, ініціали підпис

Я, Рукас Ілля Олегович, засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЛЮЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агробіотехнологічний
Спеціальність 193 – Геодезія та землеустрій

Затверджую

Гарант ОП Геодезія та назва

Геодезія та землеустрій
доцент Сіроштан Т.М.
вчене звання, прізвище, ініціали
Об. 10. 2022р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу
Рукас Ілля Олегович

Тема **Особливості сільськогосподарського землекористування об'єднаних територіальних громад Тернопільської області**

Затверджено наказом ректора № 59/с від 24.08.2022р.

Перелік питань, що розробляються в роботі: з'ясувати сутність планування розвитку землекористування сільських територій, встановити його особливості в умовах ринкового обігу земельних ділянок; встановити тенденції розвитку землекористування сільських територій в умовах змін у земельних відносинах; проаналізувати соціально-економічну стан і тенденції розвитку сільськогосподарського землекористування та його екологізації; розробити пропозиції щодо планування розвитку сільськогосподарського землекористування як просторово-інформаційної бази узгодження еколого-економічних інтересів в умовах обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Вихідні дані: нормативно-правові акти України, офіційні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Тернопільській області, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, зокрема Головного управління Держгеокадастру у Тернопільській області, наукові праці зарубіжних та вітчизняних учених з проблем планування землекористування сільських територій та природоохоронного землекористування.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	Жовтень – листопад 2022 р.	виконано
Методична частина	Лютий – березень 2023 р.	виконано
Дослідницька частина	Квітень 2023 р.	виконано
Оформлення роботи	Травень (1 декада) 2023 р.	виконано
Перевірка на плагіат	Травень (2 декада) 2023 р.	виконано
Подання на рецензування	Травень (3 декада) 2023 р.	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	Травень (3 декада) 2023 р.	виконано

Керівник кваліфікаційної роботи
Здобувач

Рукас Ілля Олегович

доцент Гамалій І.П.
Рукас Ілля Олегович

Дата отримання завдання «04» 10 2022р.

РЕФЕРАТ

Рукас Ілля Олегович

«Особливості сільськогосподарського землекористування об'єднаних територіальних громад Тернопільської області»

Землевпорядне територіальне планування землекористування зумовлене визначенням видів раціонального землекористування та його режиму на певній території, оцінюванням стану використання земельних ресурсів й альтернативних моделей землекористування та інших природних, соціальних і економічних умов із метою вибору та освоєння видів і типів землекористування та напрямів діяльності, які є найкращими для досягнення поставлених завдань.

Землевпорядне планування на рівні територіальних громад не можна охарактеризувати чіткістю. Зокрема, структура і зміст планування використання земель включає місцеві програми використання та охорони земель й інших природних ресурсів, плани земельно-господарського устрою населених пунктів, проєкти землевпорядкування щодо: зонування земель за типами (підтипами) землекористування, формування екологічної мережі, формування територіальних обмежень у використанні земель та інших природних ресурсів.

Мета роботи – визначення особливостей сільськогосподарського землекористування об'єднаних територіальних громад Тернопільської області.

Реалізація визначеної мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- з'ясувати сутність планування розвитку землекористування сільських територій, встановити його особливості в умовах ринкового обігу земельних ділянок;
- встановити тенденції розвитку землекористування сільських територій в умовах змін у земельних відносинах;
- проаналізувати соціально-економічну стан і тенденції розвитку сільськогосподарського землекористування та його екологізації;

- розробити пропозиції щодо планування розвитку сільськогосподарського землекористування як просторово-інформаційної бази узгодження еколого-економічних інтересів в умовах обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Об'єкт дослідження – процес планування сільськогосподарського землекористування.

Предмет дослідження – забезпечення планування сільськогосподарського землекористування об'єднаних територіальних громад Тернопільської області.

Для вирішення поставлених завдань у кваліфікаційній роботі використано комплекс загальних та спеціальних методів: узагальнення (для розкриття сутності планування землекористування сільських територій); абстрактно-логічний (для визначення мети, завдань, теоретичних узагальнень отриманих результатів та формулювання висновків дослідження); монографічний метод (для дослідження засад розвитку землекористування на прикладі конкретного об'єкту); статистичний (для узагальнення статистичних даних, встановлення змін використання та розподілу земель за формами власності, власниками землі та землекористувачами, оцінки тенденцій екологічної стабільності).

Інформаційною базою дисертаційного дослідження слугували нормативно-правові акти України, офіційні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Тернопільській області, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, зокрема Головного управління Держгеокадастру у Тернопільській області, наукові праці зарубіжних та вітчизняних учених з проблем планування землекористування сільських територій та природоохоронного землекористування.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи мають важливе значення для здійснення землеустрою та землевпорядкування в умовах формування нових земельних відносин, децентралізації управління. Вони

можуть бути застосовані при підготовці програм використання та охорони земельних ресурсів об'єднаних територіальних громад.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, і списку використаних джерел.

Загальний обсяг роботи – 62 сторінки. У роботі міститься 13 таблиць, 3 рисунка, список використаних джерел включає 44 найменування.

Ключові слова: територіальні громади, землеустрій, планування землекористування, сільськогосподарське землекористування, обіг земельних ділянок, екологізація.

ANNOTATION

Rukas Illia Olehovych

"Features of agricultural land use of united territorial communities of Ternopil region"

Sustainable territorial planning of land use is determined by the definition of types of rational land use and its regime in a certain territory, assessment of the state of land resource use and alternative models of land use and other natural, social and economic conditions in order to select and master the types and types of land use and areas of activity that are the best for achievement of set tasks.

Land management planning at the level of territorial communities cannot be characterized by clarity. In particular, the structure and content of land use planning includes local programs for the use and protection of land and other natural resources, land management plans of settlements, land management projects regarding: zoning of land by types (subtypes) of land use, formation of an ecological network, formation of territorial restrictions on use lands and other natural resources.

The purpose of the work is to determine the characteristics of agricultural land use of the united territorial communities of the Ternopil region.

The realization of the defined goal made it necessary to solve the following tasks:

- to find out the essence of planning the development of land use in rural areas, to establish its features in the conditions of the market circulation of land plots;
- to establish trends in the development of land use in rural areas under conditions of changes in land relations;
- to analyze the socio-economic state and trends in the development of agricultural land use and its greening;
- develop proposals for planning the development of agricultural land use as a spatial information base for the coordination of ecological and economic interests in the conditions of the circulation of agricultural land plots.

The object of research is the process of agricultural land use planning.

The subject of the study is to ensure the planning of agricultural land use of the united territorial communities of the Ternopil region.

A complex of general and special methods was used to solve the tasks in the qualification work: generalization (to reveal the essence of land use planning in rural areas); abstract-logical (for determining the purpose, tasks, theoretical generalizations of the obtained results and formulating research conclusions); monographic method (for researching the basics of land use development on the example of a specific object); statistical (for summarizing statistical data, establishing changes in the use and distribution of land by forms of ownership, land owners and land users, assessing trends in ecological stability).

The information base of the dissertation research was served by normative legal acts of Ukraine, official data of the State Statistics Service of Ukraine and the Main Department of Statistics in the Ternopil Region, the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre, in particular the Main Department of the State Geocadastre in the Ternopil Region, scientific works of foreign and domestic scientists on the problems of rural land use planning and nature conservation land use.

The practical significance of the obtained results of the qualification work is important for the implementation of land management and land management in the conditions of the formation of new land relations, decentralization of management. They can be applied when preparing programs for the use and protection of land resources of united territorial communities.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, and a list of used sources.

The total volume of work is 62 pages. The work contains 13 table, 3 figures, the list of used sources includes 44 names.

Key words: territorial communities, land management, land use planning, agricultural land use, circulation of land plots, greening. **Key words:** territorial communities, land management, land use planning, land turnover, greening.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ.....	12
1.1. Планування розвитку землекористування сільських територій: сутність та принципи.....	12
1.2. Основні підходи до планування розвитку землекористування сільських територій.....	19
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ.....	26
2.1. Планування розвитку сільськогосподарського землекористування: просторово-інформаційна база та еколого-економічні інтереси громади.....	26
2.2. Методичні підходи до оцінки типів землекористування сільських територій в результаті планування.....	33
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: РОЗВИТОК, АНАЛІЗ, ОЦІНКА.....	40
3.1. Особливості розвитку землекористування сільських територій в сучасних умовах.....	40
3.2. Соціально-економічна оцінка розвитку сільськогосподарського землекористування.....	44
3.3. Екологізація землекористування територіальних громад Тернопільської області.....	46
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВИСНОВКИ

1. Планування сільськогосподарського землекористування об'єднаних територіальних громад спрямоване на організацію раціонального використання земель, забезпечення збалансованого розвитку територій утворених громад.

2. На основі аналізу землекористування сільських територій Тернопільської області встановлено, що відбулися структурні зміни в перерозподілі земельного фонду за формами власності на користь приватного сектора. Якщо у 2010 році у державній формі власності перебувало 41,1 % земельного фонду області, у приватній – 58,4 %, то у 2020 році – відповідно 40,2% та 59,5%. У структурі земельних угідь протягом 2010–2020 років відбулися незначні зміни: зменшилася площа сільськогосподарських угідь (на 0,1 %), натомість збільшилася площа під лісами (на 0,2 %). Основними землекористувачами є сільськогосподарські товариства, які у 2020 році використовували 51,6 % сільськогосподарських угідь, та фермерські господарства, в користуванні яких у цьому році знаходилося 14,9 %.

3. Територія Тернопільської області характеризується екологічною нестабільністю, що підтверджують результати розрахунку низки показників. Коефіцієнт екологічної стабільності у 2020 році склав 0,310. Коефіцієнти сільськогосподарської освоєності та розораності території області становили відповідно 75,7 % та 62 %, коефіцієнт лісистості – 14,6 %. Через відсутність проєктів землеустрою щодо організації сівозмін структура посівних площ сільськогосподарських культур помітно відхиляється від рекомендованої, що веде до виснаження орних земель.

4. Для ефективного вирішення питань збалансованого розвитку системи землекористувань територій громад необхідно поліпшити екологічну ситуацію збільшивши у структурі земель об'єднаних територіальних громад, сільських рад частки екологічно стійких угідь (лісів, сінокосів і пасовищ, водойм), оскільки вони сприятливо впливають на екологічний стан прилеглої території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирчук-Кривко С.К. Удосконалення еколого-економічного механізму управління земельними ресурсами в сільському господарстві. Збалансоване природокористування. 2016 №1. С. 120-127.
2. Будзяк О.С. Формування екологобезпечного землекористування на сільськогосподарських угіддях України. Збалансоване природокористування. 2016. № 3. С. 180-187.
3. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. [для посадових осіб місцевого самоврядування] / Асоціація міст України. К.: ПІДПРИЄМСТВО «ВІЕН ЕЙ», 2015. 256 с. URL: <https://auc.org.ua/sites/default/files/library/1plangrweb.pdf>.
4. Види територіальних громад: навч. матеріали онлайн (pidruchniki.website). 2018. URL: http://pidruchniki.com/16330826/pravo/vidi_teritorialnih_gromad#159.
5. Грещук Г.І. Розвиток системи планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель. Агросвіт. 2018. № 24. С. 23–30.
6. Гуцуляк Ю. Оптимізація природного середовища: її критерії, проблеми та напрями їх вирішення. Землевпорядний вісник. 2009. № 1. С. 34–39.
7. Динаміка формування об'єднаних територіальних громад (схема) URL: <https://decentralization.gov.Ua/gromadas/gallery#gallery>.
8. Дорош О.С. Організаційно-інституціональне забезпечення територіального планування землекористування сільських територій. Економіка. 2015. № 8. С. 22–25.
9. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель від 17 червня 2020 року № 711-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711&20#..>

10. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»: Закон України від 05.02.2015 р. № 157 - VIII; зі змінами URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

11. Закон України «Про землеустрій» URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» URL: [ppr: zakon.rada.gov.ua/mrada/z_samovr.html](http://zakon.rada.gov.ua/mrada/z_samovr.html).

13. Закон України «Про оренду землі» URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

14. Земельна реформа в Україні: тенденції та наслідки у контексті якості життя і безпеки населення: [монографія] / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Н.А. Третяк; під заг. ред. А.М. Третяка. Херсон: Грінь Д.С., 2017. 522 с.

15. Земельний кодекс України URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

16. Капінос Н. О. Еколого-економічні засади розвитку землеустрою на місцевому рівні: дис. канд. економ. наук : 08.00.06 / Н.О.Капінос. К. 2018. 262с.

17. Капінос Н.О. Окремі аспекти землевпорядного проектування збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування в межах територій територіальних громад. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2016. № 1-2. С. 158–164.

18. Ковалишин О., Кришеник Н. Збалансоване землекористування сільських територій: регіональні умови та механізми формування: монографія. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2016. 177 с.

19. Конституція України від 28 червня 1996 р., із змін. та допов. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

20. Концептуальні засади розвитку сільськогосподарського землекористування сільських територій Проект URL: https://wbm.at.ua/publ/statti_drukovani/konceptualni_zasadi_rozvitku_silskogospodarskogo_zemlekoristuvannja_cilskih_teritorij_proekt/2-1-0-42.

21. Коренюк П. Методика оцінки ефективності використання та відтворення продуктивних угідь сільськогосподарських підприємств / П. Коренюк, Чмуленко Н. Економіст. 2012. №1. С.47–50.

22. Костишин О.О. Концептуальні засади розвитку об'єднаних територіальних громад у системі державної політики. Економічний журнал «Інтелект XXI», 2019. № 2. С.44–48. (Index Copernicus)

23. Костишин О.О. Управління земельними ресурсами територіальних громад. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія Економічні науки № 49 (2018) с.17–25. (Index Copernicus)

24. Купріянич І.П., Мельник Д.М., Салюта В.А. Інституційний підхід до планування розвитку системи землекористувань територій територіальних громад / І.П. Купріянич, Д.М. Мельник, В.А Салюта. Інвестиції практика та досвід. 2018. №16. С. 25–30.

25. Курильців Р.М. Просторове планування землекористування як основа інтенсивного управління сільськими територіями. Економічний вісник. 2016 . №4. С.105–112.

26. Курильців Р.М. Сутність управління сільськогосподарським землекористуванням через призму прав власності на землю: економіко-правові аспекти / Р.М. Курильців, О.Ф. Ковалишин, Н.А. Третяк. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2014. № 3–4. С. 27–31.

27. Кустовська О.В. Еколого-економічне обґрунтування формування сільськогосподарського землекористування: дис... канд. наук: 08.00.06 / Оксана Володимирівна Кустовська. К., 2008. 255 с.

28. Мельник Д.М. Інституційне забезпечення формування землекористування в новоутворених територіальних громадах : дис. к. економ. наук: 08.00.06 / Д.М. Мельник. К. 2018. 222 с.

29. Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах «Про Порядок нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського

призначення та населених пунктів» від 27.01.2006 р. № 18/15/21/11. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0388-06>.

30. Новаковський Л. Стан та проблеми землеустрою об'єднаних територіальних громад в контексті підвищення їх фінансової стійкості / Л. Новаковський, А. Третяк, Й. Дорош . Землевпорядний вісник. 2018. № 12. С. 14–20.

31. Новаковський Л. Формування об'єднаних територіальних громад і проблеми їх землевпорядкування / Л. Новаковський, І. Новаковська . Земельні відносини. 2018. № 8. С. 11–16.

32. Пендзей Л.П. Аналіз тенденцій розвитку землекористування сільських територій в умовах нових земельних відносин (на прикладі Тернопільської області). Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. Львів : Львів. нац. аграр. Ун-т, 2015. №22(2). С.170–175.

33. Пендзей Л.П. Методологічні основи планування землекористування сільських територій в умовах ринкового обігу земельних ділянок. Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій: матеріали XVI Міжнар. Наук.-практ. Форуму, 23–25 вересня 2015 р. Львів, 2015. С.182–188.

34. Пендзей Л.П., Дутка А.А. Оцінка земель за показниками освоєності, розораності та лісистості території. Екологічна стабільність території. Проблеми землеустрою сільських територій Західного регіону та перспективи їх розвитку. Збірник наукових статей учасників науково-практичної конференції (Стрий, 22 листопада 2012 р.). Стрий : Стрийський коледж Львівського НАУ, 2012. С. 135–143.

35. Пендзей Л.П. Планування розвитку землекористування сільських територій в умовах ринкового обігу земельних ділянок. Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 1–3 липня 2015 р.). К., 2015. С.139–141.

36. Пендзей Л.П. Проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічно обґрунтовані сівозміни та впорядкування угідь - нагальна необхідність їх розробки сьогодні. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. 2013. №21(2). С.108–111.

37. Поняття та види територіальних громад. 2018. [Електронний ресурс URL: <https://www.br.com.ua/referats/Pravo/125420.htm>.

38. Про засади адміністративно-територіального устрою України: проект Закону України від 22 лютого 2018 р., № 8051 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63508.

39. Про затвердження методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. *Офіційний вісник України*. 2015. № 33. С. 963.

40. Публічна кадастрова карта. URL: <http://map.land.gov.ua/kadastrova-karta>.

41. Самойлова-Мельник Д.М. Напрями посилення впливу територіальних громад в системі управління земельними ресурсами. Збалансоване природокористування. 2017. № 4. С. 12–17.

42. Статистичний бюлетень Тернопільщина 2010–2020. URL: http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/Bul/ks_b2_2018.pdf.

43. Третяк А.М., Другак В.М., Гунько Л.А., Гетьманчик Л.П. Землевпорядне проектування: організація території сільськогосподарських підприємств методом еколого-ландшафтного землеустрою: навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. 260 с.

44. Файфура В. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку Тернопільської області / В. Файфура, О. Садовик URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/24070>.